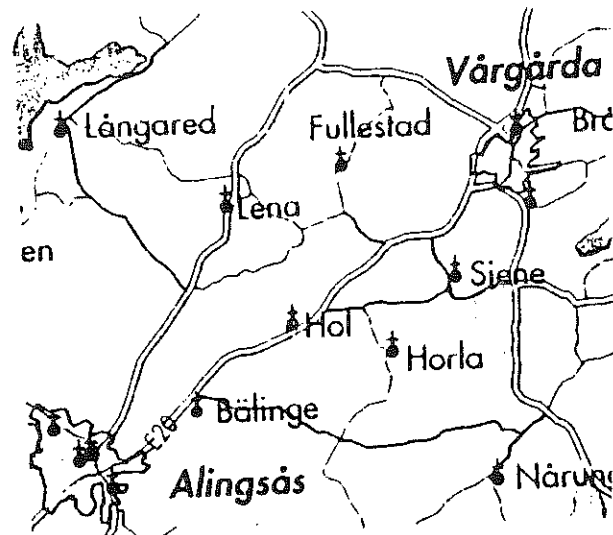

FULLESTAD KYRKA

BESKRIVNING

Fullestads Kyrkas Historia

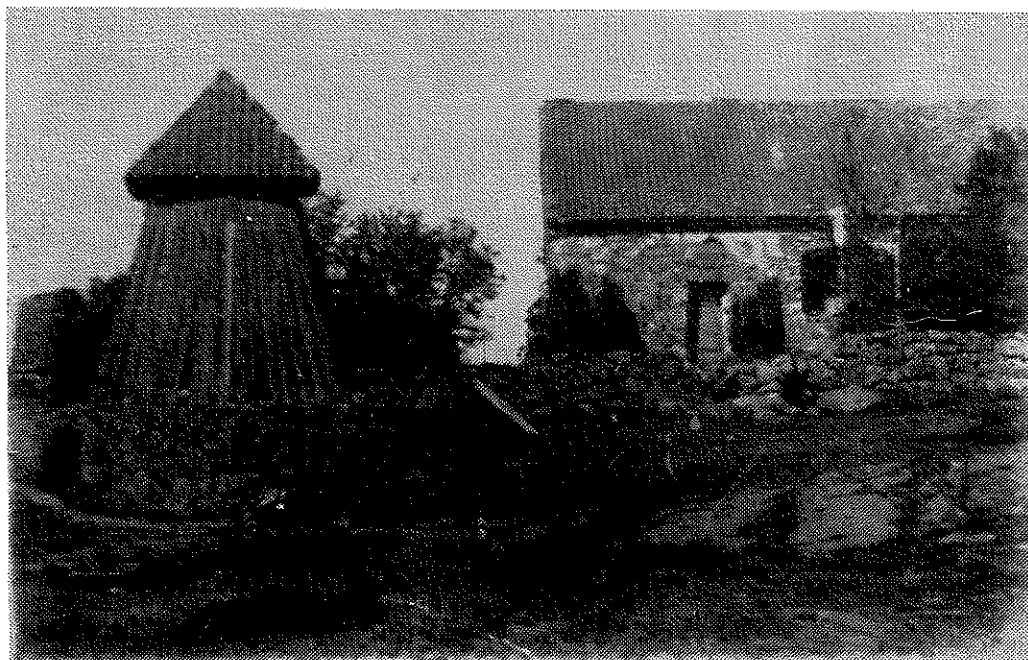
Fullestad har sedan urminnes tid ingått som församling i Lena pastorat. Fullestad skrevs 1540 Fyllistada och namnet betyder troligen *boplats/by vid Full/Fulda*, den breda, vida ån, d v s en å som lätt svämmar över.

Redan på 200-talet fanns bebyggelse norr om kyrkan vid grusgropen Kolrester som daterats vittnar om detta. Här fanns senare *kyrkvallen*, gamla tiders mötesplats.

På 1100-talet började ett kristet samhälle ta form i Västergötland. Landsbygden indelades i *socknar*. Ordet socken kommer av *söka* - församlingen som sökte sig till samma kyrka bildade en socken. Kyrkor byggdes överallt, först i trä och sedan i sten. Enligt sägnen finns årtalet 1152 inhugget i berget söder om klockstapeln. Kanske byggdes kyrkan då. Eller var den första kyrkan av trä? I så fall är gråstenskyrkan troligen från 1300-talet.

Utvändigt är kyrkan 17 meter lång och 11 meter bred. Väggarna är ca 1,5 meter tjocka. Det finns numera två rundbågefönster åt söder, två åt norr och ett åt väster. Troligen fanns bara två mindre fönster åt söder från början.

Kyrkdörren i södra väggen har en primitiv konstruktion. Den saknar valv och avslutas upptill med en stenbjälke. Tidigare smalnade dörröppningen av upptill.

Inventarier från 1600-talet

Den äldsta kyrkoboken för räkenskaper skänktes 1672 av befallningsmannen på Lagmansholm, Lars Svensson Hodhell. Boken var köpt i Stockholm. Den förvaras på Landsarkivet i Göteborg.

På sockenstämman i Fullestad i juni 1685 gjordes den första kända inventarieförteckningen. Bl a fanns en kalk av tenn och en av silver, skänkta av fru Beata Bonde, maka till friherre Axel Rosenhane på Lagmansholm.

Deras dotter Beata Rosenhane gifte sig med översten Adolph Joh. Crusebjörn från Karstorp i Östergötland. På norra väggen hänger ätten Crusebjörns *epitafium*, d v s en minnestavla med vapen och dekorativ ram, avsedd att hänga i en kyrka.

Makarna har sitt vilorum i en murad grav under koret. Det berättas att *"Crusebjörn, i dubbla ekkistor, var väl bibehållen. Under vänstra armen hade han en bibel, som vår kyrkoherde läste ur"*.

Ända till slutet av 1700-talet användes graven under kyrkan. Där vilar bl a friherre Carl Hierta, död 1793 med sina två fruar: Fredrika Johanna Rosenhane, död 1753, och Maria Charlotta von Plomgren, död 1793. Vid renoveringen 1909-1913 murades gravrummet igen.

Branden 1692 och renoveringen

*" d 11 octob (Lud tröste) ähr denna Fullesta Kyrkia,
då om aftonen aldeles till Öfvervärcket af en häftig
wädeld förbränd, då dehl av Stommen i Fullesta är och
förbränd, derest elden utur skorstenen kommen ähr "*

Prästen skrev dessa ord på insidan i kyrkoboken. Året innan hade man rappat och limmat kyrkan "utan och något innan", satt upp två spiror med flöjlar och lagt nytt spån på taket.

Det var inte första gången Fullestads kyrka brann. Prosten Warholm, som kom från Varegården, hade hört av sina föräldrar att "Fullestads kyrka en gång i förra krigstiden sattes i brand av en Dansk soldat, hvilken straxt derpå blifvit, på sin Generals befallning, upphängd i Lagmansholms port".

Redan i april 1693 var man igång med reparationen efter branden. I oktober hade man lagt på nytt tak och satt glas i fönstren. Församlingsborna bidrog med gåvor och eget arbete förutom kyrkoskatten. De fattiga som inte kunde betala kyrkskatten på 4 öre, gjorde dagsverken. Beata Bonde på Lagmansholm skänkte 25 daler silvermynt. Fullestads församling fick kollektmedel från stiftet (37 daler silvermynt).

Efter ett år avslutade byggmästaren Anders på Lijda sitt arbete, liksom Eric Snickare, som gjort innantak och läktare.

Sedan dröjde det till 1697 innan vapenhuset blev färdigt. Det byggdes i ekvirke. Låset till kyrkdörren tillverkades av smeden Ambjörn.

År 1700 limmades kyrkan "både utan och innan" och togs åter i bruk.

Målningarna på läktarens framsida

Det kom att dröja ända till 1752 innan utsmyckningen av kyrkan fullföljdes. Då anställdes mästare Detthlef Ross och hans gesäller från Borås för att måla altartavlan och väggarna. De arton vackra målningarna på läktarens framsida finns ännu bevarade. De föreställer Kristus omgiven av lärjungar, evangelister m fl, den s k apostla-serien som var omtyckt under 1700-talet.

I början av 1700-talet var det mycket fattigt i Sverige. Nödmynten slopades 1719 och värdet av Dalern skrevs ner. Kyrkoherden fick redovisa kyrkomedlen till "Renterijet" i Vänersborg. Fullestads socken förlorade 29 Daler Silvermynt på devalveringen.

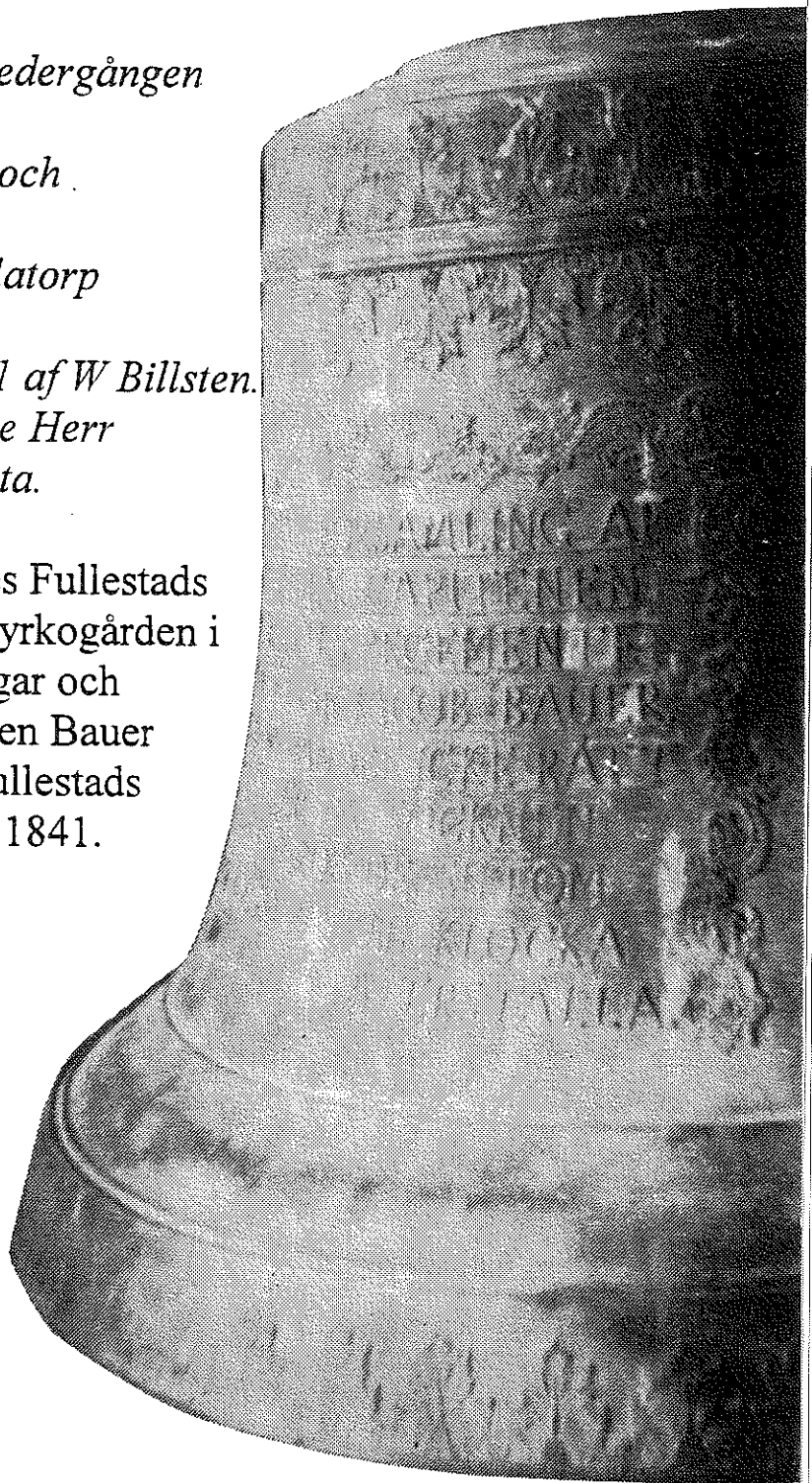
Klockstapeln och kyrkklockorna

Klockstapeln byggdes 1699 av ekvirke. Först 1771 hade församlingen fått ihop tillräckligt med pengar i *klockehjelpen*, som insamlingen kallades. Klockan beställdes i Skara. Den bär inskriften:

*Ifrån Solens uppgång alltin till Nedergången
Ware Herrens namn Lofvat
Dåvarande församlingens Prost och
Kyrkoherden i Lena Jonas Aliin.
Kyrkvårdar Jan Andersson i Änglatorp
Jan Jonsson i Uggetorp.
Gjuten i Skara den 8 augusti 1771 af W Billsten.
Herre till Lagmansholm Wälborne Herr
Översten och Riddaren Carl Hierta.*

När Lena kyrka byggdes flyttades Fullestads klocka till den nya kyrkan. Men kyrkogården i Fullestad användes för begravingar och då skulle klockringning ske. Kapten Bauer skänkte därför en ny klocka till Fullestads församling. Den göts i Jönköping 1841. På klockan kan man läsa:

*När mitt ljud ditt öra rörer
Skynda dig till Herrans hus
Där man Herrans sanning hörer
Och uppbygges av dess ljus
Helgedagen fira så
Att du Herrans nåd kan få.*

Fullestads kyrka förföll under 1800-talet

Kyrkan skadades bl a under en storm 1825. Kyrkoherde Nordahl skrev 1829 att "inredningen är gammal och målningen på altare och predikstol nästan avfallen".

En ny pastoratskyrka planerades i Lena vid den här tiden. De gamla kyrkorna skulle rivras och allt användbart säljas för att få ihop pengar till kyrkbygget i Lena. Församlingarna fick annars "lösa" sina kyrkor.

I Fullestad ville man inte gärna mista sin kyrka och den "löstes" med 100 daler Silvermynt av kaptän Bauer. Han planerade att renovera kyrkan, men arbetet avstannade sedan taket lagts om.

Kyrkan och klockstapeln med klocka skänktes den 9 augusti 1868 tillbaka till Fullestads sockenmän av kaptän J J Bauer, endast tre år före hans död.

Utrymmet under läktaren användes som sockenmagasin under de 67 år kyrkan stod öde.

Gåfvobrevet — Utdrag ur protokoll vid lagligen utlyst skolstämma i Lena skolhus den 9 augusti 1868

§ 4

Härefter företogs det från kyrkostämman förliden söndag uppskjutna ärendet och meddelades alltså nu Fullestads socken män af Herr Kaptenen och Riddaren Johan Jacob Bauer, något mot det förliden söndag upplästa ändrade gåfvobrevet af följande lydelse:

Till Pastors Embetet i Lena!

Såsom värdelig gåfva överlämnas härmed på följande villkor till Fullestads socken:

1) Den skolhusbyggnad med uthus, som jag låtit uppföra vid Fullestad samt därtill hörande tomteplats.

2) Den gamla Kyrkan, som jag inköpt och som nu begagnas till sockenmagasin.

3) Den nuvarande klockstapeln, jämte den ringklocka, som jag inköpt och som har följande inscription:

"Gifven till Fullestads församling af ägaren till Lagmansholm, Kaptenen vid Kungl. Vestgöta Dals Regemente Och Kullings Kompani Johan Jacob Bauer; dock äger socknens innevånare icke rätt att sälja, bortbyta eller ur socknen bortföra Klockan; och varda dessutom skyldige i olyckshändelse, en dylik klocka med denna inscription socknen återställa - anno 1841."

Till ovannämnda byggnader med sina tomteplatser, äfvensom ringklockan lemnar Fullestads socken full och värdelig äganderätt med villkor att intet däraf på något sätt socknen afhändes; att såväl byggnaderna som klockan försäkras i Länets brandstodsbolag och om detsamma skulle upphöra, uti annat brandförsäkringsverk; att i händelse af eldsvåda nya byggnader i likhet med de närvarande uppföras och att en ny klocka enligt ovannämnde inscription anskaffas; att nämnde byggnader emellertid väl vårdas och underhållas med olje- och rödfärg samt tapeter, i likhet med sitt nuvarande skick.

Öfver dettas noggranna uppfyllande anhåller jag vördsamt, Pastors Embetet i Lena äfvensom Kommunalnämnden i Fullestad nu och framdeles ville godhetsfullt egna sin uppmärksamhet och hafva en nödig tillsyn.

Lagmansholm den 4 augusti 1868

Johan Jacob Bauer (sigill)

Renoveringen 1909 - 1913

"Fullestads ödekyrka tagen i bruk efter 67 år. En högtidlig invigning i söndags" - så stod det i länstidningen i oktober 1913. "Den första högmässogudstjänsten förrättades av kyrkoherde J A Rylander, Lena. Skolbarnen i Fullestad sjöngo hymner under ledning av organisten J A Häger, Lena. Mycket folk bevistade den högtidliga akten i det åldriga templet. Kyrkan invigdes av biskop Hj Danell, Skara."

Det var något av ett mirakel att kyrkan blev räddad. Önskan att få fira gudstjänst i kyrkan var levande i socknen. När den nye kyrkoherden J A Rylander kom till Fullestad på skolrådets stämma den 5 oktober 1906 passade man på. Efter stämman kom enligt protokollet *"de närvarandes samtal att röra sig om Fullestads gamla kyrka. Man var allmänt ense om att något borde göras för att förhindra dess fullständiga förfall"*.

Frågan togs upp vid kyrkostämman tio dagar senare. I protokollet skriver Rylander:

"Hos kyrkostämmans ordförande hade begärts att å ordinarie oktoberstämma med Fullestads församling frågan om restauration av Fullestads kyrka skulle framläggas. Stämman uttalade sig livligt och enhälligt för en restauration."

I oktober 1907 begärde Fullestads församlings kyrkostämma, understödd av en namninsamling att få använda sin kyrka för gudstjänster. Pastoratets kyrkostämma

"ansåg sig ej böra avslå den framställda begäran enär Fullestads församling vore villig att underkasta sig så avsevärda utgifter som voro förenade med renoveringen av Fullestads gamla kyrka och därmed visade sitt livliga intresse för en god sak".

Ritningarna över renoveringen måste skickas till Kungl. Överintendent-ämbetet för godkännande. Arkitekten Torben Grut kom på besök.

Efter besöket skrev han bl a:

"I det förslag som församlingen skaffat av en byggmästare till kyrkans restaurering, är upptagen en ny läktare. Jag fann den gamla läktaren, försedd med utmärkte, rustika målningar i rött, grönt, brunt och grått med stående figurer och namn i fyllningarna, alldeles förträffliga, och har därför bibehållit densamma."

Hela kostnaden för renoveringen blev 7 000 kronor. I stort sett var allt betalt vid invigningen av kyrkan. Rylander hade framgång i sina ansträngningar att få ta upp en rikskollekt. Den uppgick till 2 241 kronor. I Fullestad samlade man in 1 165 kronor och på andra håll 532 kronor. Skatten höjdes också.

Murningsarbete och golv uppdrogs åt Otto Johansson i Vittene för 4 450 kronor. Rantens Snickerifabrik levererade inredningen för 1 000 kronor. Målningen gjordes av B M Wallström, Lödöse, för 950 kronor.

Fullestadsborna var förtjusta över resultatet. Helgedomen var ljus och vacker i vitt, blått och guld. I protokollet ges omdömen som *"smakfullt, noggrant, konstnärlig blick och uppövad teknik"*. Av den gamla inredningen i kyrkan fanns något kvar:

- * Crusebjörns epitafium, målat efter ritningar från Riddarhuset
- * läktaren med sina målningar
- * ett fint skuret ornamentstycke från den gamla kyrkans altare som nu krönte baldakinen över predikstolen.

Renoveringen 1958-1959

Tiderna förändrades och på 1950-talet var det dags att förbättra kyrkan och dess inventarier. Färgsättningen och delvis även målningen utfördes av konservator Torbjörn Engblad, Alingsås.

- * Kyrkan målades och innertaket fick en blå färg.
- * Altare, altarring, predikstol samt bänkar målades.
- * Elektrisk värme installerades.
- * En dopfunt införskaffades.

Skärtorsdagen 1959 återinvigdes kyrkan av riksprosten Adolf Kloo.

Inventarier

En förnämlig orgel installerades på nyåret 1962. Den beställdes från Grönlunds Orgelfabrik i Gammelstad för 20 500 kronor. Orgeln har fem stämmor och bihängd pedal.

Kormattan är komponerad av Agda Österberg, Varnhem. Nattvardssilver, ljusstakar, vasar, mässhake, altarduk med spets m m har skänkts av församlingsbor, som också bidragit med medel till fonder för kyrkans prydnad. Bl a har ett piano inköpts för fondmedel.

Fullestads kyrkliga syförening har genom åren bidragit med rikliga gåvor.

Vid gudstjänsten den 18 oktober 1953 invigdes brudkronan som Fullestads kyrkliga syförening skänkt. Kontraktsprosten Bernhard Salquist predikade. Han hade också författat en sång till brudkronan, som sjöngs unisont (melodi psalm 12 i gamla psalmboken):

*Du brudekrona, skön,
må många brudar smycka,
Du - unga drömmars lön -
bär till dem alla lycka,
den lyckan, som har grund
i trohetens förbund
i kärlek, som består
och växer år från år.*

*Du, gyllenkrona, är
en gåva till vår kyrka,
där Herrens ord oss lär
att Gud i sanning dyrka.
En ljuv och dygdig brud
blir ingen utan Gud,
ty lyckan går i blom
blott med hans rikedom.*

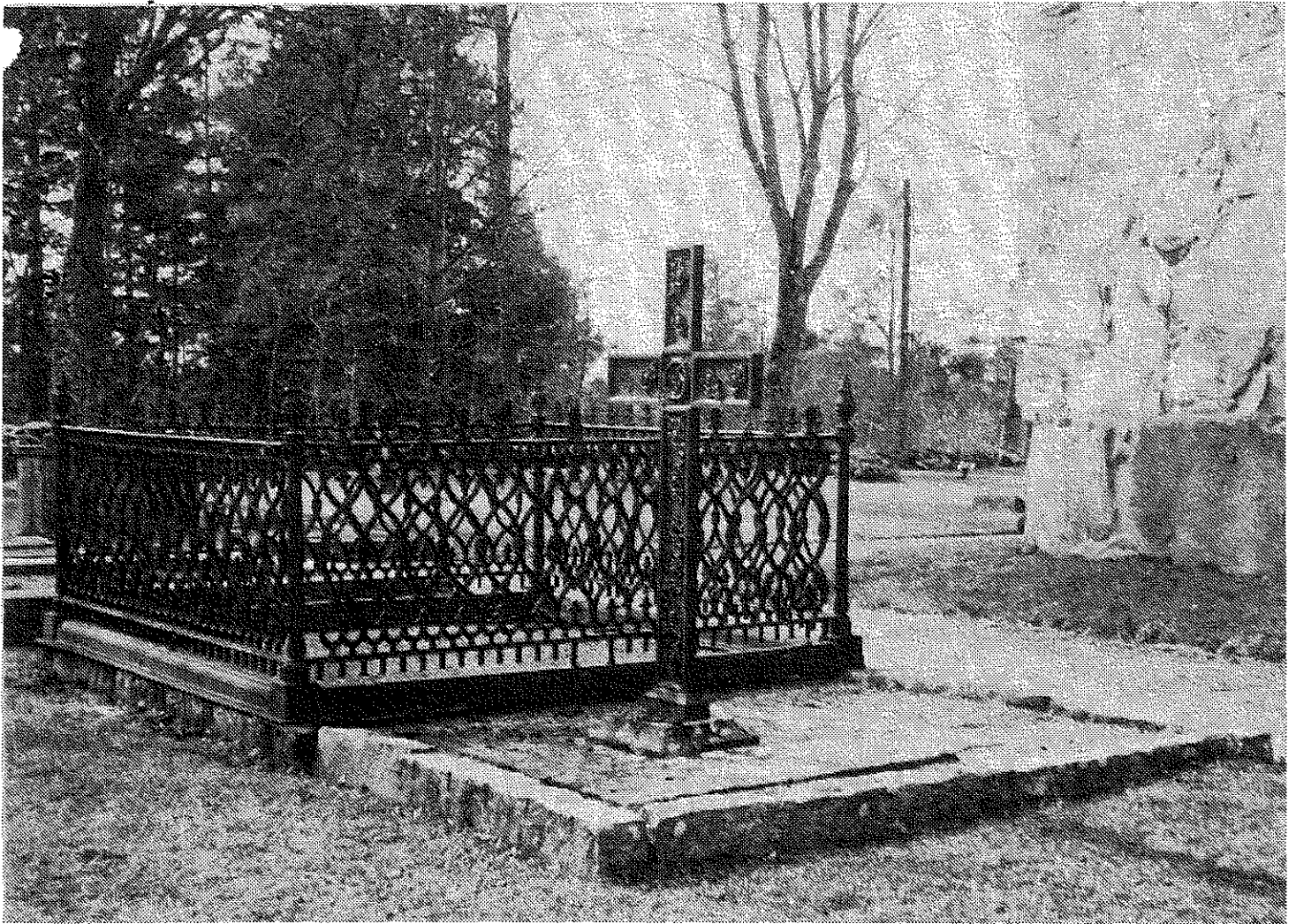
*Gott är att bliva två,
när bröllopsdag är inne;
bäst är att vandra så,
med Herrens ord i minne
- förenade till ett
i gärning Gud berett -
att livets väg vi gå
och Livets Krona få.*

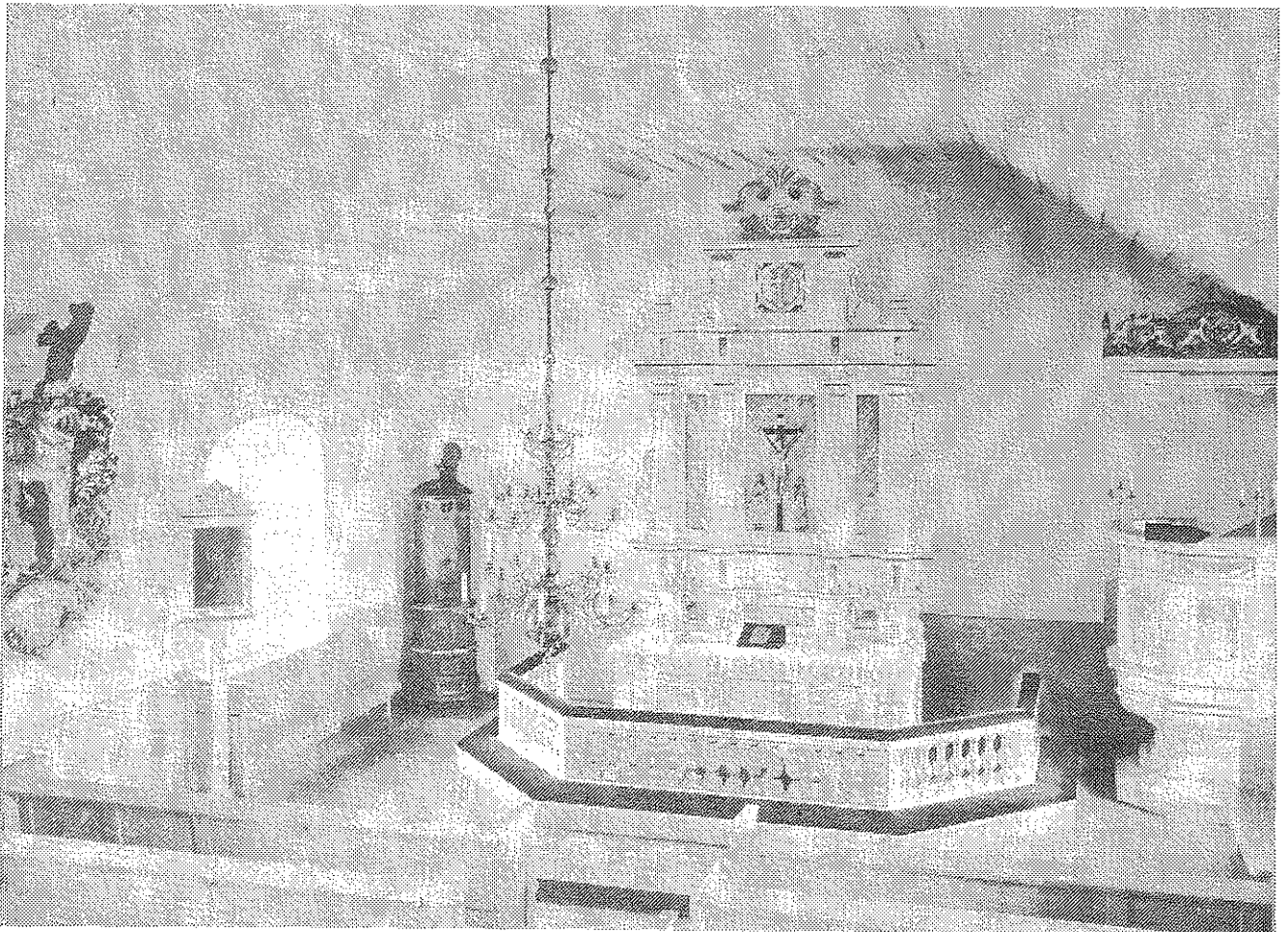

Kyrkogården

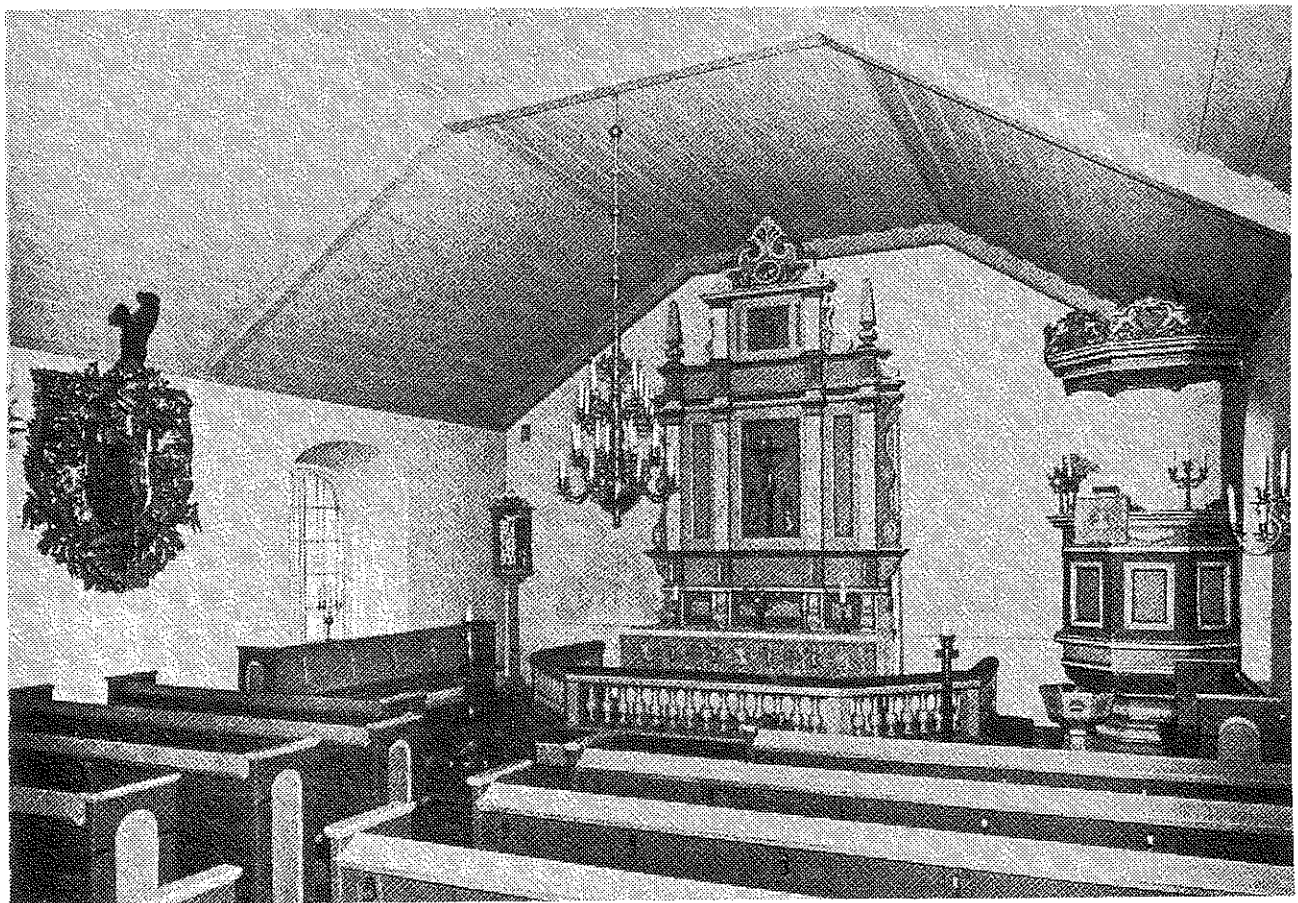
Kyrkogården har använts även under den tid som kyrkan var ödekyrka. På 1920-talet utvidgades den åt öster och väster.

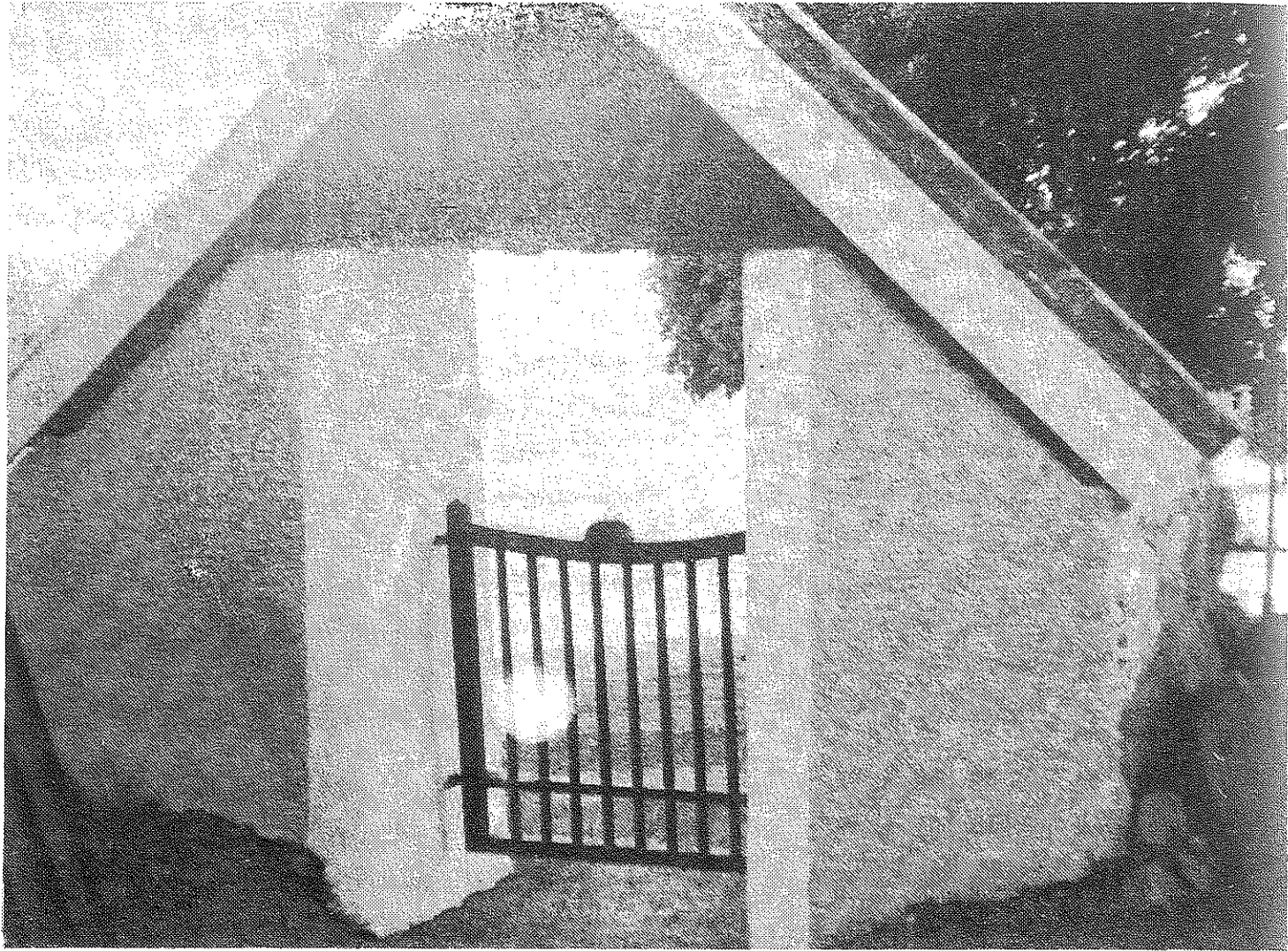
Öster om kyrkan finns två familjegravar för släkten Bauer.

*Interiör av kyrkan före (överst) och efter (nederst) renoveringen 1958-59
Foto: Lindenhags, Floda*

*Jag vet var de fingo sin styrka, de prövade odalmän
Församlingens vita kyrka på vallen berättar än
Vart huvud bedjande böjdes för klockornas vigda malm
mot himlen all bygden höjdes av Spegels jublande psalm*
(Paul Nilsson)